

Examenverslag van economie vwo, eerste tijdvak 2022

Beste leerling,

In dit examenverslag voor leerlingen proberen we een zo goed mogelijk antwoord te geven op de volgende vraag: *In hoeverre was het examen te maken met behulp van de op de cursus behandelde kennis & vaardigheden?*

Om een zo duidelijk mogelijk verslag te maken, hebben we de vragen onderverdeeld in 4 categorieën.

- I. Algemene (niet vak gerelateerde) kennis & vaardigheden
- II. Alleen-kennis/aanpak-uit-de-cursus-vraag
- III. Een-stapje-extra-vraag.
- IV. Niet voorgekomen in de cursus

De eerste categorie doet een beroep op algemene basisvaardigheden, welke we bekend veronderstellen. Categorie II en III zijn vragen die op te lossen zijn met de kennis en vaardigheden die je op de cursus geleerd hebt. De laatste categorie vragen is op de cursus niet aan bod gekomen. In *bijlage 1*, achteraan dit document, vind je een nadere toelichting van deze categorieën.

Het is belangrijk om te beseffen dat deze categorieën niets zeggen over de moeilijkheidsgraad van een vraag. Een vraag die rechtstreeks op te lossen valt met kennis en vaardigheden uit de cursus (categorie II) kan best een pittigere opgave zijn dan een vraag die niet is voorgekomen tijdens de cursus (categorie IV).

Mocht je vragen of opmerkingen hebben naar aanleiding van dit examenverslag, dan horen we dit uiteraard heel graag! Je mag ons hier altijd over mailen op info@sslleiden.nl.

Met vriendelijke groet,

Hans Huibregtse

opgave	vraag	aantal punten	categorie vraag	toelichting categorie keuze:
1	1	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Betalingsbereidheid en Overheidsingrijpen' hebben we besproken hoe je de gevraagde hoeveelheid bij een gegeven prijs kon uitrekenen. Hiermee kon je vervolgens het marktaandeel uitrekenen. Hier heb je tijdens de cursus mee kunnen oefenen, bijvoorbeeld met vraag 13 uit de opgavebundel.
	2	1	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? De begrippen 'substitutiegoederen' en 'complementaire goederen' stonden in de begrippenlijst onder 'Elasticiteiten'. Om deze vraag goed te beantwoorden, kon je bedenken dat er een positief verband bestaat tussen de vraag van de ene aanbieder en de prijs van de andere aanbieder. Hier hebben we mee geoefend bij het blok 'Elasticiteiten' (zie bijvoorbeeld vraag 71).
	3	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Met behulp van het 'Stappenplan rekenen' kon je bij deze vraag de volle punten scoren. Je kon hierbij de 'tip' op het stappenplan gebruiken, namelijk door als subdoel de oude situatie en de nieuwe situatie te kiezen. Vervolgens kon je de formule voor de omzet gebruiken, die we hebben behandeld in de uitleg 'Omzet, Kosten en Winst'.
	4	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Deze vraag kon je maken met behulp van de uitleg 'Verstoorde samenwerking: speltheorie'. In deze uitleg hebben we behandeld hoe je de beslisboom kon oplossen, en ook hoe je een suboptimale uitkomst kon herkennen. De uitwerking van de voorbeeldopgave in de uitleg kon je gebruiken om je antwoord correct te formuleren. Op deze manier kon je bij deze vraag de volle punten scoren.
	5	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Aan de tabel 'Prijselasticiteit bij een prijs van 12 maanden spelen' kon je herkennen dat je hier de uitleg 'Elasticiteiten' kon gebruiken. Hierin stond hoe je een elastisch/inelastisch product kan herkennen aan de elasticiteit. Daarbij stond ook hoe je dan de omzet kon vergroten. Met deze informatie kon je bij deze vraag de volle punten scoren.
2	6	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Deze vraag kon je maken met behulp van de aantekening 'Inkomen'. Daarin is het begrip 'ruilen over de tijd' behandeld. Met behulp van de examentip kon je hierbij het antwoord correct opschrijven om zo de volledige punten te scoren.
	7	2	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? Deze vraag kon je maken met behulp van de aantekening 'Inkomen'. Door de gegeven formule van de H/A-verhouding, kon je herkennen dat bij een hogere H/A-verhouding, het risico op verlies voor de bank groter werd. Dit was een extra denkstap die nodig was. Vervolgens kon je de vraag beantwoorden door het verband tussen risico en rente uit te leggen, wat we in de uitleg hebben behandeld.
	8	2	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? Deze vraag kon je maken met behulp van de aantekening 'Inkomen'. Hierin hebben we behandeld hoe een hogere inflatie leidt tot een hogere (hypotheek)rente. De extra denkstap die je bij deze vraag kon zetten, was bedenken wat het verband tussen de rentevaste periode en het risico op inflatie was. Dit verband kon je afleiden uit de tabellen, doordat de getallen in tabel 2 (rentevaste periode van 10 jaar) hoger waren dan in tabel 1 (rentevaste periode van 1 jaar).

	9	1	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? Deze vraag kon je maken met behulp van het 'Stappenplan redeneren'. Als beginpunt kon je nemen: stelling i, en als eindpunt: verandering van de rente. In de uitleg 'Conjunctuur' hebben we de definitie van hoogconjunctuur besproken. De extra denkstap die je bij deze vraag kon zetten, was bedenken dat een bestedingsvraag ook leidt tot meer vraag naar hypotheekleningen.
		1	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Deze vraag kon je maken met behulp van het 'Stappenplan redeneren'. Als beginpunt kon je nemen: stelling ii, en als eindpunt: verandering van de rente. Bij het blok 'Inkomen' hebben we rente besproken als de prijs van geld. Hiermee kon je de oorzaak van je eindpunt vinden.
3	10	1	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? De extra denkstap die je bij deze vraag kon zetten, was het herkennen van de toename van het tekort op de lopende rekening (90-250 in 2000 en 96-519 in 2020). In de aantekening 'Wereldhandel' is het begrip 'Internationale concurrentiepositie' besproken. In het 'redeneerschema Wereldhandel' stond dat een tekort op de lopende rekening het gevolg is van een lage internationale concurrentiepositie. Met deze informatie kon je de eerste stelling uitleggen.
		1	I	Welke algemene kennis & vaardigheden kon je gebruiken? Bij deze vraag kon je bedenken dat meer afhankelijkheid van Clnai betekende dat er meer geïmporteerd en geëxporteerd zou worden. Met de gegevens uit tabel 1 kon je dit aantonen. Op deze manier kon je ook de tweede stelling uitleggen.
	11	1	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de aantekening 'Betalingbereidheid en Overheidsingrijpen' hebben we behandeld hoe je de evenwichtsprijs kon uitrekenen. Daarbij hebben we ook besproken hoe je de nieuwe prijs met importheffing kon uitrekenen. Op deze manier kon je hier het eerste punt scoren.
		1	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? De extra denkstap die je bij deze vraag kon zetten, was bedenken dat de binnenlandse evenwichtsprijs onder de importprijs lag en dat er daardoor niet geïmporteerd ging worden.
12	2	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? De extra denkstap die je bij deze vraag kon zetten, was herkennen dat je de waarde van het geïmporteerde vraagoverschot kon gebruiken. Je kon in deze vraag herkennen dat het ging om een vraagoverschot aan de hand van de eerste zin na vraag 10 ("Momenteel importeert de VU 90% van het binnenlandse vraagoverschot naar batterijen (in mobiele telefoons) uit Clnai"). Het uitrekenen van (de waarde van) een vraagoverschot hebben we behandeld in het subblok 'Minimumprijs en maximumprijs' uit de uitleg 'Betalingbereidheid en Overheidsingrijpen'. Je kon het vraagoverschot berekenen door de gevraagde hoeveelheid en aangeboden hoeveelheid uit te rekenen voor de gegeven prijs van 150. Hiermee kon je het geïmporteerde vraagoverschot (90% van het totale vraagoverschot) uitrekenen en zo de volle punten scoren.	

	13	2	III	<p>Wat was/waren de extra denkstap(pen)? Deze vraag kon je oplossen met behulp van het 'Stappenplan redeneren'. Als beginpunt kon je nemen: directe investeringen van Cinai in de VU, en als eindpunt: importheffingen omzeilen. Een gevolg van het beginpunt was dat productie omhoogging. De extra denkstap die je bij deze vraag kon zetten, was bedenken dat Cinai zelf kon gaan produceren in de VU door deze directe investeringen, waardoor het importverbod niet zou gelden. Op deze manier kon je het eerste punt scoren. Voor het tweede punt kon je als beginpunt nemen: directe investeringen, en als eindpunt: saldo LR verbetert. Hierbij kon je de uitleg 'Wereldhandel' gebruiken, waarin we hebben besproken dat het saldo op de lopende rekening verbetert als de import daalt en/of de export stijgt. Een oorzaak van het beginpunt was dat productie in de VU steeg. Een gevolg hiervan was dat de import kon dalen. Zo kon je het tweede punt scoren bij deze opgave.</p>
		1	IV	<p>Niet voorgekomen op de cursus: Dat de primaire inkomensrekening onderdeel is van de lopende rekening hebben we op de cursus niet behandeld, omdat het grotebakstof is.</p>
	14	1	II	<p>Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Het eerste punt van deze vraag kon je behalen door te benoemen dat een gevolg van protectionisme is dat andere landen ook protectionistische maatregelen gaan invoeren. Dit stond in de begrippenlijst bij het begrip 'protectie' onder het blok 'Overheids- en monetair beleid'.</p>
		1	III	<p>Wat was/waren de extra denkstap(pen)? Voor het tweede punt kon je de aantekening 'Wereldhandel' gebruiken. De extra denkstap die je bij deze vraag kon zetten, was bedenken dat importheffingen niet alleen leidden tot stijgende prijzen van de import. Maar dat ook de binnenlandse producten in prijs zouden stijgen, omdat de concurrentie af zou nemen. In de aantekening 'Wereldhandel' is besproken dat inflatie leidt tot een daling van de internationale concurrentiepositie. In het redeneerschema van diezelfde uitleg is behandeld dat een daling van de internationale concurrentiepositie leidt tot een daling van de export. Uit de 'Economische kringloop' kon je vervolgens afleiden dat dit tot een daling van de bestedingen en dus het bbp zou leiden.</p>
		1	II	<p>Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Het laatste punt kon je behalen met behulp van het blok 'de Economische kringloop', de begrippenlijst en het 'Stappenplan redeneren'. Als beginpunt kon je nemen: bbp daalt, en als eindpunt: financieringstekort loopt op. Het begrip 'financieringstekort' stond in de begrippenlijst onder 'Monetair- en overheidsbeleid'. Vervolgens kon je uit de 'Economische kringloop' afleiden dat een daling van het bbp tot minder geld zou leiden bij de consumenten. Een oorzaak van je eindpunt was meer uitkeringen en minder belastingen.</p>
	4	15	1	IV
1			I	<p>Welke algemene kennis & vaardigheden kon je gebruiken? Uit het schema bij de opgave kon je afleiden dat er een positief verband bestaat tussen technologische ontwikkeling en de arbeidsproductiviteit. Deze informatie kon je gebruiken om het tweede punt bij deze vraag te scoren.</p>
16		2	IV	<p>Niet voorgekomen op de cursus: Deze vraag hebben we niet behandeld in de cursus, omdat het begrip 'netto toegevoegde waarde' grotebakstof is.</p>

	17	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Deze vraag kon je maken met behulp van het 'Stappenplan rekenen'. Als einddoel kon je kiezen: verandering van de loonquote. Vervolgens kon je met behulp van de gegeven definitie in de vraag twee subdoelen afleiden. Ten eerste: verandering van het totale loon. En ten tweede: verandering van de netto toegevoegde waarde. Deze subdoelen kon je uitrekenen met de indexcijfers. Hiermee is geoefend met bijvoorbeeld vraag 7 en 8 van de voorbereidende opgaven en bijvoorbeeld vraag 140, 146 en 147 van het blok 'Prijspel'.
	18	2	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? Deze vraag kon je maken met behulp van het 'Stappenplan redeneren' en de definities van 'hoogconjunctuur' en 'laagconjunctuur' uit de uitleg 'Conjunctuur'. Tijdens de cursus hebben we behandeld dat bij hoogconjunctuur veel bestedingen zijn, wat ook tot veel werkgelegenheid leidt. De extra denkstap die je hier kon zetten, was bedenken dat mensen met een flexibel contract makkelijk ontslagen en aangenomen kunnen worden. Met deze kennis kon je deze vraag volledig beantwoorden.
	19	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Tijdens het blok 'Conjunctuur' zijn de begrippen 'laagconjunctuur', 'hoogconjunctuur' en 'loonstarheid' behandeld. Met deze begrippen en het 'Stappenplan redeneren' kon je deze vraag beantwoorden.
5	20	3	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Tijdens het blok 'Verstoorde samenwerking: oorzaken & oplossingen' hebben we het begrip 'principaal-agentprobleem' behandeld. Daarbij hebben we ook mogelijke oplossingen voor dit probleem besproken. Met behulp van de examentip bij dit begrip kon je bij deze vraag de volle punten scoren.
	21	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Deze vraag kon je beantwoorden met behulp van het stappenplan rekenen en de formule voor rente, die behandeld was bij het blok 'Inkomen'. Ook is met gelijksoortige vragen geoefend, zoals vraag 207 uit het blok 'Inkomen' en vraag 10 uit de voorbereidende opgaven.
	22	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Deze vraag kon je maken met behulp van het 'Stappenplan redeneren'. Als beginpunt kon je nemen: dalende rente, en als eindpunt: stijging koersen staatsobligaties. In het blok 'Inkomen' hebben we het verband tussen rente en sparen behandeld, en het verband tussen sparen en staatsobligaties. Hiermee kon je het gevolg van het beginpunt vinden, en zo deze vraag oplossen.
	23	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In het blok 'Inkomen' is het begrip 'risico-avers' behandeld. Door dit begrip toe te passen in de gegeven context kon je deze vraag beantwoorden. Met het toepassen van het begrip 'risico-avers' in verschillende contexten is geoefend bij het blok 'Inkomen', zoals bijvoorbeeld met vraag 208.
	24	2	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? De extra denkstap die je bij deze vraag kon zetten, was dat het samenvoegen van bedrijven ook leidt tot het samenvoegen van veel van de constante kosten. In de uitleg 'Omzet, Kosten en Winst' hebben we behandeld dat een daling van de totale constante kosten voor het bedrijf leidt tot een stijging van de winstgevendheid.
6	25	1	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Bij het blok 'Verstoorde samenwerking: Oorzaken & oplossingen' is het begrip 'moral hazard' behandeld. Daarbij hebben we ook oplossingen besproken voor 'moral hazard'. Met deze kennis kon je in deze vraag herkennen dat er sprake was van een eigen risico. Hiermee kon je het eerste punt scoren.
		1	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? De extra denkstap die je kon maken, was waarom deze maatregel niet voldoende was. Daarvoor kon je de benodigde getallen vinden in de tabel.

	26	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de begrippenlijst onder het blok 'Surplus' stond het begrip 'prijstdiscriminatie'. Door het toepassen van dit begrip in de gegeven context kon je deze vraag beantwoorden. Met het toepassen van verschillende begrippen in context is op de cursus geoefend, bijvoorbeeld met vraag 181 en 187 bij het blok 'Inkomen'.
	27	3	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? Deze vraag kon je maken met behulp van het 'Stappenplan rekenen' en de uitleg 'Omzet, Kosten en Winst'. Als einddoel kon je kiezen: aantonen van maximale winst bij $P=32,50$. Uit tabel 2 van de aantekening 'Omzet, Kosten en Winst' kon je de subdoelen MO en MK halen. Met behulp van tabel 1 uit diezelfde uitleg kon je de formules omschrijven. De extra denkstap die je bij deze vraag kon zetten, was bedenken dat je de vraaglijn kon omschrijven naar een formule voor P. Hier heb je tijdens de cursus mee kunnen oefenen, bijvoorbeeld met vraag 15 uit de opgavebundel.
	28	2	IV	Niet voorgekomen op de cursus: Monopolisten kunnen hun prijzen verlagen met als doel het weghouden van concurrentie. Dit is niet behandeld tijdens de cursus, omdat dit grotebakstof is.
	29	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Het begrip '(Negatieve/positieve) externe effecten' stond in de begrippenlijst onder 'Betalingsbereidheid & overheidsingrijpen'. Door dit begrip toe te passen in de gegeven context kon je deze vraag beantwoorden. Met het toepassen van het begrip 'negatieve externe effecten' in een bepaalde context is veel geoefend tijdens de cursus, bijvoorbeeld met opgave 35.
		61		

verdeling per categorie:

categorie	aantal punten	percentage
I	2	3%
II	33	54%
III	20	33%
IV	6	10%
	61	100%

In hoeverre was het examen te maken met behulp van de op de cursus opgedane kennis & vaardigheden?

Dit gold voor: 90% van de vragen (namelijk categorie I, II en III).

Bijlage 1: Toelichting categorieën

Categorie I: Algemene (niet vak gerelateerde) kennis & vaardigheden

Dit betreft de volgende vragen: vragen waarbij een beroep wordt gedaan op algemene kennis & vaardigheden. Dit zijn kennis & vaardigheden die niet zijn opgenomen in de eindtermen in de syllabus.

Categorie II: alleen-kennis/aanpak-uit-de-cursus-vraag

Dit betreft de volgende vragen:

- Vragen die letterlijk voorkomen in de uitleg (in de uitleg of in een klassikaal voorbeeld);
- Vragen die letterlijk met een stappenplan op te lossen zijn;
- Vragen die vergelijkbaar zijn met opgaven uit de opgavenbundel die vrijwel altijd worden opgegeven door de hoofddocent;
- Theorievragen die niet worden behandeld op de cursus, maar die we je van tevoren via de vakkenpagina geadviseerd hebben te leren (uit bijv. Samengevat);
- Vragen die vergelijkbaar zijn met vragen uit de voorbereidende opgaven.

Categorie III: een-stapje-extra-vraag

Dit betreffen vragen waarbij je, de naam zegt het al, een stapje extra moet zetten. Oftewel: je moest je kennis en vaardigheden behandeld tijdens de cursus combineren met een stukje 'inzicht'. Bijvoorbeeld:

- Je moet net even buiten het stappenplan om denken;
- Je moet informatie uit de tekst halen om een bepaalde variabele voor een formule of berekening uit te rekenen.

Categorie IV: niet voorgekomen op de cursus

Dit betreft de volgende vragen:

- Vragen over grotebakstof (examenstof die niet behandeld is tijdens de cursus). De stof is niet voorkomen in de standaard opgegeven opgaven, de voorbereidende opgaven of opgegeven stof op de vakkenpagina.
- Vragen waarvan je redelijkerwijs niet kon vaststellen dat het om een op de cursus behandeld concept in een andere context gaat.